

Näringsutskottets betänkande

1983/84:22

om teckning av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (prop. 1983/84:102)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1983/84:102 om teckning av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB.

dels en motion som har väckts med anledning av propositionen.

Propositionen och motionen redovisas i det följande.

Propositionen

Huvudsakligt innehåll

I propositionen föreslår regeringen att staten tecknar nya aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (Neb) för totalt 100 milj. kr. genom att ett statligt lån på 100 milj. kr. konverteras till aktier. Härigenom får Neb en förbättrad soliditet. Medlen skall användas för att delfinansiera ett investeringsprojekt i Neb:s sulfatfabrik och pappersbruk i Väja, Kramfors kommun, till en beräknad kostnad av ca 400 milj. kr.

Vidare föreslås att bemyndigandet för regeringen att överlåta statens aktier i Neb till annan huvudman skall gälla också de nytecknade aktierna.

Förslag

I propositionen föreslås att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att förfoga över statens fordran om 100 000 000 kr. hos Norrlands Skogsägares Cellulosa AB för aktieteckning i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

2. bemyndigar regeringen att överlåta de nytecknade aktierna i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB.

Motionen

Yrkande

Den motion som har väckts med anledning av propositionen är

1983/84:2546 av Erik Hovhammar m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen

1. avslår förslaget att bemyndiga regeringen att överlåta statens aktier i

Norrlands Skogsägares Cellulosa AB till annan huvudman utan riksdagens hörande.

2. begär att regeringen återkommer med förslag om överföring av Ncb-koncernen i privat ägo.

Motivering

Motionärerna har ingen erinran mot regeringens förslag om att ett nuvarande statligt lån till Ncb på 100 milj. kr. konverteras till aktiekapital. De ifrågasätter emellertid om den planerade investeringen är tillräcklig för att säkra Väjäfabrikens överlevnad på sikt. Vidare diskuteras Ncb:s försörjning med skogsråvara. Även om den f. n. är tillgodosedd inom ramen för träffade avtal med skogsägarföreningarna finns det, anser motionärerna, anledning att ifrågasätta om de enskilda skogsägarna – mot bakgrund av regeringens tankar på tvångsavverkning, höjningar av skatterna på skogsmark och den uttalade negativa inställningen till stöd till Norrlandsjordbruket – är villiga att framöver lika solidariskt som nu leverera virke till Ncb. Det är enligt motionärernas mening angeläget att regeringen mera klart ger uttryck för sina avsikter på det skogliga området.

Motionärerna tar vidare upp frågan om vilka möjligheter Ncb har att bredda ägarkretsen och finna nya former för fruktbarande samarbete med svenska och utländska intressenter. Enligt motionärernas mening är det angeläget, om Ncb-koncernen skall få tillgång till finansiella resurser utan statliga tillskott, att ägarkretsen vidgas.

Motionärerna erinrar om ett socialdemokratiskt motionsyrkande våren 1981 (mot. 1980/81:2017) av innebörd att regeringens bemyndigande att överlåta statens aktier i Ncb skulle gälla endast överlåtelse till andra företag där staten direkt eller indirekt äger merparten av aktierna, ett yrkande som avsågs av riksdagen (NU 1980/81:49, rskr 1980/81:282). Det är enligt motionärernas mening angeläget att riksdagen klart deklarerar att frågan om eventuell överlåtelse av aktier i Ncb skall avgöras av riksdagen och att ägarkretsen därvid inte skall begränsas till företag eller andra juridiska personer där staten har ett avgörande inflytande. Moderata samlingspartiet har nyligen i en partimotion (1983/84:851) begärt att statliga företag skall privatiseras. Detta önskemål gäller även statens engagemang i Ncb, säger motionärerna.

Bakgrund

Ncb bildades år 1959. Ägare var från början ett antal skogsägarföreningar i norra Sverige med totalt nära 50 000 medlemmar. Ncb expanderade starkt under 1960- och 1970-talen, till stor del genom företagsförvärv. Vid slutet av 1970-talet bedrev Ncb-koncernen en mångskiftande skogsindustriell verksamhet inom landet, omfattande bl. a. cellulosatillverkning vid sex anlägg-

ningar, papperstillverkning, sågverksrörelse och tillverkning av trähus. Därjämte bedrev Neb verksamhet i flera västeuropeiska länder. Antalet anställda i koncernen uppgick år 1978 till ca 7 400, varav ca 5 200 inom landet.

Neb-koncernens finansiella bas var emellertid svag. Den snabba expansionen ledde till en kraftigt ökad skuldbelastning. Den försämring av konjunkturerna för skogsindustrin som inträffade åren 1976 och 1977 drabbade Neb hårt, liksom andra producentkooperativa skogsföretag. Våren 1978 hade den finansiella situationen för Neb försvagats så att företagets fortbestånd var i allvarlig fara. I detta läge lämnade staten ett lån till företaget på 400 milj. kr. med villkorlig återbetalningsskyldighet (prop. 1977/78:180, NU 1977/78:74, rskr 1977/78:360).

Den negativa utvecklingen fortsatte emellertid. Våren 1979 bedömdes det nödvändigt med en finansiell rekonstruktion av Neb. Enligt avtal mellan staten och de ursprungliga ägarna, dvs. skogsägarföreningarna, lämnade staten ett kapitaltillskott av 600 milj. kr. i samband med en höjning av aktiekapitalet och blev därmed majoritetsägare med ca 74 % av aktierna (prop. 1978/79:207, NU 1978/79:61, rskr 1978/79:451). Samtidigt åtog sig staten att efterge det tidigare villkorlånet på 400 milj. kr. I avtalet ingick också att parterna skulle tillse att avtal om långsiktig virkesförsörjning för Neb träffades. Enligt avtalet med skogsägarföreningarna hade staten rätt att överlåta sina aktier i bolaget till bolag vari staten direkt eller indirekt äger aktiemajoriteten. Regeringen erhöll riksdagens bemyndigande att besluta i fråga om sådan överlåtelse.

Trots en högkonjunktur för skogsindustrin som inträffade åren 1979 och 1980 fortsatte den negativa utvecklingen för Neb. Problemen berodde på dels ett antal olönsamma produktionsenheter, dels ökade svårigheter med råvaruanskaffningen genom skogsägarföreningarna. I början av år 1981 stod bolaget inför en likvidationssituation. Sedan det framkommit att skogsägarföreningarna inte kunde tillföra Neb kapital i någon större utsträckning blev det nödvändigt för staten att ensam skapa nödvändiga finansiella förutsättningar för en omstrukturering av Neb i ordnade former. Enligt riksdagens beslut (prop. 1980/81:98, NU 1980/81:49, rskr 1980/81:282) skedde detta på så sätt att staten efter nedsättning av det tidigare aktiekapitalet lämnade ett tillskott av 300 milj. kr. till aktieteckning i Neb. Vidare lämnades ett långfristigt efterställt lån på 100 milj. kr. som ersättning för ett tidigare beviljat industrigarantilån till samma belopp. Det förutsattes att lån i form av s. k. industrilånebevis och skogsobligationer som tidigare hade lämnats till Neb av enskilda skogsägare m. fl. skulle efter hand bytas ut mot B-aktier med begränsad rösträtt. Det sammanlagda lånebeloppet uppgick till ca 145 milj. kr.

Beslutet innebar vidare att det av riksdagen år 1979 lämnade bemyndigandet för regeringen att överlåta statens aktier i Neb utvidgades till att omfatta överlåtelse även till andra än statsägda företag. Med anledning av ett

socialdemokratiskt motionsyrkande om att tidigare begränsning av bemyndigandet borde gälla även fortsättningsvis anförde näringsutskottet (NU 1980/81:49 s. 14) bl. a. att en sådan restriktion skulle kunna försvåra ett närmare samarbete med andra skogsindustrier.

Regeringens förslag om kapitaltillskott till Ncb förutsatte att företaget skulle omstruktureras med sikte på att det skulle nå lönsamhet, något som oundgängligen krävde nedläggning av vissa olönsamma enheter. Näringsutskottets majoritet intog samma ståndpunkt. Beträffande en av de nedläggningshotade enheterna, nämligen Hörnefors massafabrik och pappersbruk, begärde emellertid riksdagen uppskov med nedläggningen i syfte att möjliggöra en närmare utvärdering av ett projekt för fortsatt drift av ett självständigt Hörnefors AB. Projektet hade tagits fram av den s.k. Hörneforsgruppen. Det förutsattes att riksdagen skulle på regeringens begäran komma att anvisa medel för sådana merkostnader som uppskovet kunde förorsaka Ncb.

Hösten 1981 redovisade regeringen resultatet av den av riksdagen begärda utvärderingen (prop. 1981/82:38). Regeringen drog slutsatsen att några statliga insatser för fortsatt drift i Hörnefors inte borde komma i fråga. Detta godtogs av riksdagen. Samtidigt godkände riksdagen ett avtal mellan staten och Ncb om täckning av merkostnaderna för Ncb till följd av uppskovet med nedläggningen och anvisade 36,9 milj. kr. för ändamålet i form av ett särskilt kapitaltillskott till bolaget (NU 1981/82:20, rskr 1981/82:125). Sedan det visat sig att Ncb hade haft ytterligare ersättningsgilla kostnader enligt avtalet anvisades hösten 1982 ytterligare 29,5 milj. kr. för samma ändamål (prop. 1982/83:25, NU 1982/83:15, rskr 1982/83:116).

Nuvarande ägarförhållanden

Vid den finansiella rekonstruktion av Ncb som skedde våren 1981 nedsattes det tidigare aktiekapitalet i moderbolaget från 545 milj. kr. till 2 725 000 kr. genom ändring av aktiernas nominella värde från 200 kr. till 1 kr. Samtidigt tecknade staten ensam nya aktier för 300 milj. kr. Härigenom minskade skogsägarföreningarnas ägarandel av ca 26 % till några tiondels procent. Som en följd härav upphörde 1979 års avtal mellan staten och skogsägarföreningarna att gälla.

Genom det tidigare nämnda utbytet av industrilån och skogsobligationer har enskilda skogsägare m. fl. uppnått en betydande ägarandel i Ncb. Enligt villkoren för dessa lån har Ncb ensidig rätt att byta ut lånen mot B-aktier tidigast fem år efter utgivningen. Detta sker genom en årlig nyemission. Av det totala lånebeloppet, ca 145 milj. kr., utbyttes år 1981 ca 97,5 milj. kr. till

B-aktier. Åren 1982 och 1983 utbyttes ytterligare ca 32,3 milj. kr. Aktierna fördelas därmed f. n. enligt följande:

A-aktier	302 725 000	(70 %)
B-aktier	129 806 425	(30 %)
Summa aktier	432 531 425	

Eftersom B-aktierna har endast en tiondel av A-aktiernas röstvärde svarar dessa för ca 96 % av röstetalet vid bolagsstämman. Staten har därmed en dominerande ägarställning i bolaget.

Det kan tilläggas att det förekommer viss handel med B-aktier i Ncb.

Utskottet

Riksdagen har vid flera tillfällen under senare år haft att behandla frågor om Ncb-koncernen. Anledningen härtill har varit de ekonomiska svårigheter som från år 1977 drabbade Ncb och som tvingade fram omfattande statliga kapitalinsatser i syfte att säkra företagets fortbestånd. Som framgår av den tidigare redogörelsen har det sammanlagda stödet uppgått till ca 1,5 miljarder kronor i form av lån och kapitaltillskott. Staten har härigenom blivit den helt dominerande ägaren. Det finns dock alltså starka band mellan Ncb och skogsägarintressena, framför allt genom de virkesförsörjningsavtal som utgör grunden för Ncb:s råvaruanskaffning.

Som redovisas i propositionen (s. 4) har Ncb-koncernen genomgått en omfattande strukturomvandling med avveckling av olönsamma enheter. Antalet anställda i Sverige har minskat från ca 5 200 år 1978 till ca 2 600 år 1983. Det ekonomiska resultatet har förbättrats väsentligt. Det preliminära bokslutet för år 1983 visar ett resultat före bokslutsdispositioner och skatt av 177 milj. kr., vilket är nära 40 milj. kr. mer än den prognos som anges i propositionen och en förbättring med ca 160 milj. kr. i förhållande till 1982 års resultat. Ncb bär dock alltså på en relativt stor skuldbörda, vilket försvårar finansieringen av företagets investeringar.

Detta utgör bakgrunden till att Ncb har begärt finansiellt stöd av sin huvudägare staten för att genomföra ett investeringsprojekt i Dynäs fabriker i Väja. Regeringen föreslår nu att sådant stöd lämnas bl. a. genom konvertering till aktiekapital av ett statligt långfristigt lån på 100 milj. kr. som lämnades till Ncb år 1981. För att regeringen skall kunna använda statens lånefordran för betalning av de nytecknade aktierna krävs riksdagens bemyndigande. Några nya medel behöver inte anvisas.

Utskottet tillstyrker att riksdagen lämnar det begärda bemyndigandet.

Vidare föreslås i propositionen att ett bemyndigande att överlåta statens aktier i Ncb som regeringen fick år 1981 skall gälla även de nya aktierna.

I motion 1983/84:2546 (m) yrkas avslag på detta förslag. Motionärerna anser att frågan om eventuell överlåtelse av aktier i Ncb skall avgöras av riksdagen. Med hänvisning till argument som moderata samlingspartiet har

framfört i en annan motion (1983/84:851) yrkar de vidare på att regeringen skall återkomma med förslag om privatisering av Ncb-koncernen.

Utskottet erinrar om att regeringen sedan år 1981 har riksdagens bemyndigande att överlåta aktierna i Ncb till annan huvudman. Bemyndigandet får ses som ett uttryck för uppfattningen att regeringen bör ha stor handlingsfrihet när det gäller att medverka till sådant samarbete mellan statsägda och andra företag som kan bidra till en strukturmässigt och kommersiellt sund utveckling.

Utskottet finner det naturligt att regeringen har givits rätt att utan riksdagens hörande förfoga över statens aktier i Ncb och att denna rätt skall gälla även de nytecknade aktierna enligt regeringens förslag. Utskottets ställningstagande får ses mot bakgrund av att staten i det aktuella fallet har tagit på sig ägarrollen i syfte att möjliggöra en omstrukturering av företaget i ordnade former.

Det av regeringen föreslagna bemyndigandet ger möjligheter till en sådan breddning av ägarkretsen som motionärerna uppenbarligen anser önskvärd. Utskottet finner därför deras yrkande om avslag på regeringens förslag något motsägelsefullt.

I motionen yrkas vidare på att riksdagen skall begära förslag från regeringen om privatisering av Ncb-koncernen. Av vad som nyss har anförts framgår att regeringen enligt utskottets mening bör vara oförhindrad att överlåta statens aktier i Ncb helt eller delvis även till icke-statliga huvudmän. Utskottet utgår från att regeringen utan något särskilt uttalande av riksdagen kommer att medverka till sådana ändringar av nuvarande ägarförhållanden som kan främja företagets och branschens utveckling. Utskottet finner inte skäl att i detta sammanhang ta upp frågan om försäljning av statliga företag från principiella synpunkter.

Med det sagda tillstyrker utskottet regeringens förslag om bemyndigande för den att överlåta statens aktier i Ncb. Motion 1983/84:2546 (m) avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *teckning av aktier i Ncb*

att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:102 moment 1 bemyndigar regeringen att förfoga över statens fordran om 100 000 000 kr. hos Norrlands Skogsägares Cellulosa AB för aktieteckning i enlighet med vad som anges i propositionen.

2. beträffande *överlåtelse av aktier i Ncb*

att riksdagen

a) med bifall till proposition 1983/84:102 moment 2 och med avslag på motion 1983/84:2546 yrkande 1 bemyndigar regeringen att

överlåta de nytecknade aktierna i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB.

b) avslår motion 1983/84:2546 yrkande 2.

Stockholm den 6 mars 1984

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Gunnar Nilsson i Stockholm (s), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m), Ivar Franzén (c) och Oswald Söderqvist (vpk).

Reservation

Överlåtelse av aktier i Ncb (mom. 2)

Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Richard Molén (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "1983/84:2546 (m) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen nyligen har medverkat till en privatisering av Luxor AB. Även i fråga om Ncb, där statens engagemang som ägare har en liknande bakgrund, bör en privatisering kunna ske snarast. Denna underlättas av att aktierna i bolaget redan har en betydande spridning genom utbytet av de s. k. industrilånen till B-aktier.

Olika uttalanden från regeringen om en samordning av den statliga skogsindustri sektorn, innefattande såväl Ncb som AB Statens Skogsindustrier (ASSI) och domänverket, pekar emellertid på att regeringen räknar med att det statliga engagemanget i skogsindustrin skall permanentas. Enligt utskottets mening vore en sådan politik olycklig. Ett samgående mellan Ncb och de övriga statsägda skogsföretagen utgör knappast den från branschsynpunkt naturligaste lösningen. Utskottet hänvisar också till vad som har anförts i motionerna 1983/84:851 (m) och 1983/84:908 (fp) om önskvärldheten från principiella synpunkter av en privatisering av statliga företag.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att riksdagen bör avslå regeringens begäran om bemyndigande att överlåta statens aktier i Ncb. Regeringen bör i stället lägga fram förslag om privatisering av Ncb. Utskottet föreslår ett uttalande av riksdagen härom. Motion 1983/84:2546 (m) tillstyrks alltså.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *överlåtelse av aktier i Ncb*

att riksdagen

a) med bifall till motion 1983/84:2546 yrkande 1 avslår proposition 1983/84:102 moment 2.

b) med bifall till motion 1983/84:2546 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om privatisering av Ncb.

Särskilt yttrande

Överlåtelse av aktier i Ncb (mom. 2)

Tage Sundkvist (c) och Ivar Franzén (c) anför:

Vi har biträtt utskottsmajoritetens ställningstagande i fråga om bemyndigande för regeringen att överlåta aktierna i Ncb, eftersom ett sådant bemyndigande ger möjlighet att snabbt privatisera Ncb helt eller delvis.

Vi förutsätter, i enlighet med vad utskottet anför, att regeringen aktivt utnyttjar denna möjlighet. Därmed kan regeringen främja en positiv utveckling av Ncb och medverka till en välbehövlig förstärkning av statens finanser.